

SVENSKA KYRKAN
Kyrkostyrelsen

Dnr Ks 2012:721

Direktiv för en utredning om kontraktets ställning, uppgifter och indelning samt om domprostens ställning, uppgifter och tillsättning

Direktiven är fastställda av kyrkostyrelsen den 24--26 september 2012.

Sammanfattning

En särskild utredare ska utses för att göra en översyn av kontraktets ställning, uppgifter och indelning samt av domprostens ställning, uppgifter och tillsättning. Utredaren ska särskilt belysa de frågeställningar som uppkommer för kontrakten respektive domprostfunktionen till följd av kommande strukturförändringar och föreslå de kyrkordningsändringar som det finns anledning till. I uppdraget ingår även att se över kontraktsindelningen.

Utredaren ska i den del som avser domprostens ställning m.m. redovisa sitt uppdrag senast den 15 januari 2013 och i den del som avser kontraktets ställning m.m. redovisa sitt uppdrag senast den 15 januari 2014.

Bakgrund

I skrivelsen Strukturfrågor (KsSkr 2012:5) som har lämnats till kyrkomötet föreslår kyrkostyrelsen att strukturen på den lokala nivån ska förenklas, bland annat genom att nuvarande flerpastoratssamfälligheter upphör att finnas och att övriga samfälligheter övergår till att bli pastorat med en delvis ny innebörd. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2014.

I skrivelsen noterar kyrkostyrelsen att de föreslagna ändringarna kan komma att leda till att det kommer att finnas betydligt fler större pastorat på den lokala nivån än vad som nu är fallet. Styrelsen aviserar att det därför behöver ske en översyn av kontraktets ställning och uppgifter liksom av kontraktsindelningen. Styrelsen har också med anledning av detta föreslagit en övergångsbestämmelse som gör det möjligt för nuvarande kontraktsindelning att bestå till den 1 januari 2016.

Skrivelsens förslag om strukturförändringar kan också komma att påverka domprostens ställning och uppgifter, särskilt i de fall domkyrkoförsamlingar ingår i flerpastoratssamfälligheter. Bland annat mot den bakgrunden uttalar kyrkostyrelsen i skrivelsen att det också bör ske en översyn av domprostens ställning, uppgifter och tillsättning och att denna lämpligen kan ske i samband med den aviserade översynen av kontrakten.

Närmare om kontraktet

I samband med kyrkoordningens tillkomst övervägdes frågan om kontrakt och kontraktsprostens ställning. Centralstyrelsen konstaterade i kyrkordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte att det sedan lång tid i kyrkans historia har funnits en indelning av stiftens i kontrakt och att detta visat sig vara en smidig och lämplig form, både för fullgörande av biskopens uppdrag och för samverkan över pastorats- och församlingsgränserna (CsSkr 199:3 s. 2-110). I fråga om kontraktsprostens funktion och uppgifter uttalade Centralstyrelsen bl.a. att kontraktsprosten i första hand är biskopens förtroendeperson och att kontraktsprostens uppgifter därför skulle vara knutna till biskopens tillsynsansvar. Det kan noteras att det i den tidigare gällande kyrkolagen inte hade funnits någon närmare precisering av kontraktsprostens uppgifter utan detta kom att regleras i och med beslutet om kyrkoordningen. Såväl bestämmelserna om kontraktet som indelningsgrund som kontraktsprostens uppgifter har varit i huvudsak oförändrade sedan dess.

Närmare om domprosten

Även frågor rörande domprostens ställning samt tillsättning var föremål för överväganden vid kyrkoordningens tillkomst. I betänkandet Arbetet på olika kyrkliga nivåer (Svenska kyrkans utredningar 1998:3) såg man det som angeläget att domprostens ställning i stiftsorganisationen förtydligades. Man pekade på att när kontrakten ses som en del av stiftet är det naturligt att kontraktsprostarna i stor utsträckning framträder som biträde åt biskopen i samband med visitationer och i andra tillsynsärenden. Också när det gäller kyrkliga handlingar ute i stiftet, som biskopen kan delegera, såg man det som naturligt att delegationen ges till kontraktsprosten. Följande tre uppgifter såg man dock som naturliga för domprosten: vice ordförande i domkapitlet, ansvarig för domkyrkans gudstjänstliv och ersättare för biskopen som ledamot i stiftsstyrelsen. I det fortsatta arbetet med kyrkoordningen diskuterades inte närmare vilka uppgifter som domprosten borde ha.

Angående frågan om hur domprosten ska tillsättas föreslog Centralstyrelsen i kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte att beslut om tillsättning av domprost skulle ligga hos stiftsstyrelsen. Domkyrkoförsamlingen skulle, i likhet med vad som hade gällt tidigare, få utöva sitt medinflytande genom att yttra sig över de behöriga sökandena. I motioner till 1999 års kyrkomöte föreslogs att domprosten istället skulle tillsättas lokalt, på samma sätt som övriga kyrkoherdar. Kyrkomötet kom dock att följa Centralstyrelsens förslag.

Ordningen för tillsättning av domprost blev med tiden allt mer kritiserad och detta ledde så småningom till att frågan på nytt utreddes. Uppdraget gick till den av kyrkostyrelsen tillsatta utredningen om demokrati och delaktighet i Svenska kyrkan (demokratiutredningen). I sitt slutbetänkande Styra och leda (SKU 2008:1) föreslog utredningen att det skulle införas en särskild tillsättningsnämnd vars enda uppgift skulle vara att fatta det slutliga beslutet om vem som blir domprost. Nämnden skulle bestå av biskopen som ordförande och tre ledamöter vardera från stiftet respektive den lokala nivån. Demokratiutredningen behandlade också frågan om domprostens uppgifter. I den delen fann dock utredningen inte skäl att föreslå några ändringar.

Kyrkostyrelsen ställde sig bakom utredningens överväganden i dessa delar i skrivelsen Styrning och ledning m.m. (KsSkr 2009:5) och genom 2009 års kyrkomötesbeslut infördes en tillsättningsnämnd fr.o.m. den 1 januari 2010.

Gällande bestämmelser i kyrkoordningen

Kontraktet

Enligt inledningen till kyrkoordningens tredje avdelning är stiftet indelat i kontrakt, vilka vart och ett omfattar ett antal av stiftets församlingar. I varje kontrakt finns en kontraktsprost, vilket även framgår av 6 kap. 3 § i kyrkoordningen. Enligt inledningen till kyrkoordningens åttonde avdelning är kontraktet ett utflöde av stiftet och omfattar några av stiftets församlingar. Kontraktet är en indelningsenhet (36 kap. 1 §) och består av flera pastorat i ett stift (36 kap. 5 §). Kontraktet är tjänstgöringsområde för en kontraktsprost och kontraktsindelningen ska omfatta hela stiftet (36 kap. 5 §).

Kontraktsprosten utses av biskopen efter det att kontraktets präster har hörts (8 kap. 40 §). Kontraktsprosten ska i sitt kontrakt biträda biskopen med ledningen och tillsynen, biträda biskopen vid visitationerna i församlingarna, på biskopens uppdrag visitera församlingar samt i övrigt fullgöra de uppgifter som kontraktsprosten enligt kyrkoordningen ska göra (8 kap. 2 och 6 §§). Vid biskopsval är kontraktsprosten valförrättare för röstberättigade som inte är ledamöter i stiftsstyrelse, domkapitel eller kyrkostyrelse, inom varje kontrakt (8 kap. 27 §). Kontraktsprosten ska leda invigningsgudstjänster när en ny begravningsplats för dem som tillhör Svenska kyrkan ska invigas (27 kap. 4 §).

Det är stiftsstyrelsen som beslutar om ändringar i kontraktsindelningen. Indelningen får ändras om den därmed blir mer ändamålsenlig. Den ska dock vara oförändrad det år då ordinarie kyrkoval äger rum och det närmast följande året (37 kap. 40 §). Stiftsstyrelsen ska verka för en ändamålsenlig kontraktsindelning och får själv ta upp frågor om att ändra indelningen. En fråga om att ändra

kontraktsindelningen får också väckas genom en ansökan till stiftsstyrelsen av en församling eller en samfällighet som skulle beröras av ändringen samt av domkapitlet (37 kap. 41 §). Kontraktsindelningen får inte ändras utan att berörda församlingar, samfälligheter, kyrkoherdar och kontraktsprostar samt domkapitlet har getts tillfälle att yttra sig (37 kap. 42 §).

Ändring av församlingsindelning och pastoratsindelning får inte ske utan att bl.a. berörda kontraktsprostar har getts tillfälle att yttra sig (37 kap. 7 och 21 §§). Detsamma gäller vid beslut om att bilda, ändra eller upplösa en flerpastoratssamfällighet (37 kap. 34 §).

Vid val till stiftsfullmäktige ska en valkrets enligt huvudregeln omfatta ett eller flera kontrakt (38 kap. 15 §).

Domprosten

Domprosten är kyrkoherde för den församling där stiftets domkyrka är belägen (5 kap. 2 § 2 st). Domprosten är biskopens ersättare i stiftsstyrelsen (7 kap. 6 §) och vice ordförande i domkapitlet (9 kap. 1 §). I Uppsala stift är domprosten andre vice ordförande (9 kap. 2 §). Domprosten leder mottagandet av en ny biskop (26 kap. 2 §). En domprost är inte valbar till uppdrag som förtroendevald på stiftsnivå (33 kap. 7 §).

Behörig att anställas som domprost är den som har varit anställd som präst i Svenska kyrkan i minst tre år, har genomgått den utbildning som har fastställts av kyrkostyrelsen, uppfyller de villkor för befattningen som domkapitlet kan ha beslutat om och som har förklarat sig beredd att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigts till ett uppdrag inom kyrkans vinningstjänst oavsett deras kön (23 kap. 9 §). En sökande till en befattning som domprost som inte har genomgått utbildning enligt 34 kap. 9 § första stycket 3 får till utgången av år 2012 förklaras behörig utan beslut om undantag enligt bestämmelserna i 34 kap. 9 § andra stycket (övergångsbestämmelser till SvKB 2007:6).

En befattning som domprost ska tillsättas av en tillsättningsnämnd där biskopen är ordförande. Nämnden utser bland sina valda ledamöter en vice ordförande. Stiftsstyrelsen och domkyrkoförsamlingens kyrkoråd utser tre ledamöter vardera i tillsättningsnämnden. För ledamöterna utses lika många ersättare. Stiftsstyrelsen ska också utse en ersättare för biskopen som ledamot. Ledamöter och ersättare i tillsättningsnämnden ska väljas bland ledamöter och ersättare i det organ som förrättar valet (34 kap. 12 §). Beslut av en tillsättningsnämnd prövas på begäran av den som tillhör en församling för vilken domprosten är kyrkoherde och som vid tidpunkten för begäran har fyllt 16 år (57 kap. 8 §).

Utredningsuppdraget

Som kyrkostyrelsen har noterat i skrivelsen Strukturfrågor kan de däri föreslagna ändringarna av den lokala strukturen komma att medföra att pastoraten blir betydligt färre men större i framtiden. Det kan t.ex. noteras att Malmö kyrkliga samfällighet för närvarande omfattar två kontrakt och Göteborgs kyrkliga samfällighet fyra kontrakt. Som har konstaterats av Strukturutredningen i betänkandet Närhet och samverkan (SKU 2011:2) kan det med ett mindre antal pastorat bli fråga om mer grundläggande förändringar vad gäller förutsättningarna för kontrakten. Bland annat bör biskopens möjligheter att på ett annat sätt än för närvarande ha direktkontakt med alla kyrkoherdar i stiftet kunna öka om antalet pastorat minskar.

Utredaren ska belysa de konsekvenser för kontrakten som kan bli följden av de aviserade strukturförändringarna. Utredaren ska även analysera om det finns skäl att på ett mer grundläggande sätt förändra kontraktets ställning och uppgifter. Vad som i den nya situationen kan anses vara en ändamålsenlig kontraktsindelning ska också belysas.

De förslag som läggs fram om ändrad lokal struktur i den tidigare nämnda skrivelsen kan också komma att påverka domprostens arbetsområde. Särskilt gäller detta i de fall där domkyrkoförsamlingen ingår i en flerpastoratssamfällighet som ska ombildas till ett pastorat. Med nu gällande bestämmelser

kommer i sådana fall domprostens arbetsområde som kyrkoherde i det blivande pastoratet att bli avsevärt större än tidigare. Det kan ifrågasättas om det är möjligt för kyrkoherden att i en sådan situation fullgöra även funktionen som domprost.

Som kyrkostyrelsen framhåller i skivelsen Strukturfrågor har domprostfunktionen en månghundraårig tradition inom Svenska kyrkan och domprosten har viktiga uppgifter i såväl stiftet som domkyrkoförsamlingen och bildar en länk mellan dessa. Kyrkomötet har nyligen avvisat alternativet att skilja på dessa uppgifter (s. 114 i skrivelsen). Betydelsen och omfattningen av de stiftsanknutna uppgifterna är också ett huvudskäl till den särskilda tillsättningsform som gäller idag för domprostar.

Utredaren ska belysa de konsekvenser för domprosten som kan bli följden av de aviserade strukturförändringarna. Utredaren ska även analysera om det mot denna bakgrund finns skäl att göra ändringar i domprostens ställning och uppgifter och i vad mån sådana förändringar också föranleder att tillsättningsförfarandet bör ändras.

Utredaren ska vid behov föreslå ändringar i kyrkoordningen.

Praktiskt genomförande

Kyrkostyrelsen utser en särskild utredare. Utredaren får till sig knyta de experter som behövs och avgör i övrigt i vilka former utredningen ska genomföras. Samråd i lämplig form bör ske med Biskopsmötet och stiftet samt med domprostkollegiet. Generalsekreteraren tilldelar sekreterarresurser till utredningen.

Utredaren ska lägga fram sina resultat för kyrkostyrelsen senast den 15 januari 2013 i den del som avser domprostens ställning m.m. och senast den 15 januari 2014 i den del som avser kontraktets ställning m.m.

